

ALDONA UZIĘBŁO

**UJĘCIE DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ
W RACHUNKU PRZEPLYWÓW PIENIĘŻNYCH
A WERYFIKACJA PRAWIDŁOWOŚCI SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO**

Słowa kluczowe: rachunek przepływów, prawidłowość rocznego sprawozdania finansowego

Keywords: cash flows, annual report correctness

Klasyfikacja JEL: M42

Wprowadzenie

Sporządzanie rachunku przepływów pieniężnych w Polsce reguluje art. 48 ustawy o rachunkowości¹, Krajowy Standard Rachunkowości nr 1 *Rachunek przepływów pieniężnych*² oraz Międzynarodowy Standard Rachunkowości 7 *Sprawozdanie z przepływów pieniężnych*³. Jego sporządzanie jest obligatoryjne dla podmiotów zobowiązanych do poddania badaniu sprawozdań finansowych, wymienionych w art. 64 ustawy o rachunkowości. Za 2012 rok badaniu podlegają roczne skonsolidowane sprawozdania grup kapitałowych oraz roczne sprawozdania finansowe kontynuujących działalność, m.in. banków, spółek akcyjnych (za wyjątkiem będących w organizacji), jednostek działających na podstawie przepisów: o obrocie papierami wartościowymi, o funduszach inwestycyjnych, funduszach emerytalnych a także pozostałych jednostek (np. spółki z o.o.), które w 2011 roku spełniły dwa z trzech poniższych warunków:

- średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło co najmniej 50 osób,

¹ Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223, z późn.zm.

² Uchwała nr 5/11 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 10.05.2011 r. w sprawie przyjęcia poprawionego krajowego standardu rachunkowości nr 1 „Rachunek przepływów pieniężnych”, Dz.Urz. MF z 2011 r., nr 6, poz. 26.

³ *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2011*, część A, SKwP, Warszawa 2011.

- suma aktywów bilansu na koniec 2011 roku stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2,5 mln euro (czyli 11 042 000 zł, po kursie z 31 grudnia 2011)⁴,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za 2011 rok stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5 mln euro (czyli 22 084 000, po kursie j.w.).

Wychodząc ze stwierdzenia, że rachunek przepływów pieniężnych jest analitycznym rozwinięciem przedstawionych w bilansie informacji o zmianie stanu środków pieniężnych w okresie sprawozdawczym, ustalono cel referatu i przyjęto hipotezy badawcze. Celem referatu jest określenie przydatności drugiej części rachunku przepływów pieniężnych (przepływów z działalności inwestycyjnej) przy weryfikacji prawidłowości sporządzonego bilansu oraz rachunku zysków i strat. Opierając się na równaniu z ustawy o rachunkowości, wskazującym, że przepływy pieniężne netto razem są równe zmianie stanu środków pieniężnych wynikającej z bilansu, przyjęto hipotezę, że poszczególne składniki przepływów weryfikują pozycje bilansowe. W związku z powiązaniem bilansu oraz rachunku zysków i strat poprzez wynik finansowy przyjęto także założenie, że przepływy pozwalają sprawdzić również prawidłowość elementów tego sprawozdania. Z uwagi na ograniczoną objętość artykułu, skupiono się wyłącznie na działalności inwestycyjnej.

Badania przeprowadzono w formie ankiety na grupie 43 słuchaczy studiów podyplomowych kierunku Analityk finansowy, organizowanych przez Wyższą Szkołę Bankową w Gdańsku. Badanie odbyło się w lipcu 2012 roku (po zakończeniu studiów podyplomowych) i miało formę ankiety z pytaniami jednokrotnego wyboru. Dotyczyło możliwości weryfikacji bilansu oraz rachunku zysków i strat poprzez rachunek przepływów pieniężnych. Ankietowane osoby ukończyły studia magisterskie głównie z zakresu ekonomii lub zarządzania (ponad 53%) oraz prawa i/lub administracji (ponad 5%). Badani byli zatrudnieni głównie w bankach (ponad 58%), działach finansowo-księgowych przedsiębiorstw (ponad 16%) oraz w towarzystwach ubezpieczeniowych (9%). Większość (ponad 75%) nie zajmowała stanowisk kierowniczych ani nie prowadziła własnej działalności gospodarczej. Stanowiska kierownicze wyższego szczebla (członek zarządu, główny księgowy, dyrektor finansowy) zajmowało ok. 7% ankietowanych, podobnie jak funkcje kierownicze średniego szczebla (zastępca głównego księgowego, dyrektora finansowego, kierownik działu). Około 9% osób prowadziło działalność gospodarczą. W 63% jednostek, w których pracowali ankietowani sporządzano rachunek przepływów pieniężnych⁵.

⁴ Wielkości wyrażone w euro przelicza się na walutę polską po średnim kursie, ogłoszonym przez Narodowy Bank Polski na dzień bilansowy; zgodnie z tabelą kursów nr 252/A/NBP/2011 z 30 grudnia 2011 r., kurs wynosił 4,4168 zł/euro.

⁵ Przeprowadzone badania zostały wykorzystane do analizy możliwości weryfikacji sprawozdań finansowych za pomocą przepływów z działalności operacyjnej (referat pt. *Działalność operacyjna w rachunku przepływów pieniężnych a weryfikacja prawidłowości sprawozdania finansowego* wygłoszony na konferencji *Aktywność gospodarcza i finansowa w okresie podwyższonej niepewności*, zorganizowanej w dniach 16–18.09.2012 r. w Jastrzębiej Górze przez Wyższą Szkołę Bankową w Gdańsku; w druku) oraz za pomocą przepływów z działalności finansowej (referat w przygotowaniu).

Charakterystyka przepływów środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej

Polskie przepisy⁶ nakazują ujęcie w przepływach wszystkich wpływów i wydatków jednostki, za wyjątkiem dotyczących zakupu lub sprzedaży środków pieniężnych, w podziale na działalność operacyjną, inwestycyjną i finansową. Definicje normatywne analizowanej działalności inwestycyjnej (lokacyjnej) przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Normatywny zakres działalności inwestycyjnej (lokacyjnej)

Ustawa o rachunkowości	Krajowy Standard Rachunkowości nr 1
Nabywanie lub zbywanie składników: – aktywów trwałych, – krótkoterminowych aktywów finansowych oraz wszystkie z nimi związane pieniądze koszty i korzyści	Nabywanie lub zbywanie: – rzeczowych aktywów trwałych (środków trwałych, środków trwałych w budowie), – wartości niematerialnych i prawnych, – długoterminowych inwestycji, (w tym w nieruchomości i prawa), – krótkoterminowych aktywów finansowych (z wyjątkiem środków pieniężnych i ich ekwiwalentów) oraz wszystkie związane z tym pieniądze koszty i korzyści, z wyjątkiem dotyczących podatku dochodowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223, z późn. zm.; Krajowego Standardu Rachunkowości nr 1.

Polskie prawo bilansowe jest spójne w zakresie definiowania działalności inwestycyjnej. E. Śniezek różnicuje je ze względu na stopień precyzji definicji⁷, gdyż KSR wymienia szczegółowo składniki aktywów trwałych, których zakup lub zbycie powoduje pieniężne koszty lub korzyści. Dodatkowo, standard krajowy podkreśla, że nie należy uwzględniać w tym obszarze wszystkich krótkoterminowych aktywów finansowych oraz podatku dochodowego.

Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej dzielą się na dwie główne pozycje⁸: I. *Wpływy* oraz II. *Wydatki*. Saldo tych pozycji daje pozycję III. *Przepływy pieniężne netto z działalności inwestycyjnej (I-II)*.

Tabele 2 i 3 charakteryzują poszczególne tytuły wpływów i wydatków z działalności inwestycyjnej.

Ustawodawca dość szczegółowo podaje listę przepływów z działalności inwestycyjnej, wymieniając zakup bądź zbycie wartości niematerialnych i prawnych, rzeczowych aktywów trwałych, inwestycji w nieruchomości i aktywa niematerialne, a także wpływy i wydatki związane z aktywami finansowymi.

⁶ Art. 48b ust. 3 ustawy o rachunkowości...; Krajowy Standard Rachunkowości nr 1...

⁷ *Zamknięcie roku 2012*, Rachunkowość, Warszawa 2013, s. 253.

⁸ Ustawa o rachunkowości..., załącznik 1.

Tabela 2

Charakterystyka wpływów z działalności inwestycyjnej

Wpływ	Charakterystyka
Zbycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy ze sprzedaży składników wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych bez podatku od towarów i usług, – wyjątek: nie ujmuje się zwrotu zaliczek z powyższych tytułów
Zbycie inwestycji w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy ze sprzedaży nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zakwalifikowanych do inwestycji, bez podatku od towarów i usług
Z aktywów finansowych w jednostkach powiązanych	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy ze sprzedaży aktywów finansowych (patrz niżej) w jednostkach powiązanych, – wyjątek: udziały/akcje jednostki dominującej (traktowane jako udziały/akcje własne), – jeżeli kwoty są istotne, zaleca się podział wpływów jak w przypadku pozostałych jednostek
Z aktywów finansowych w pozostałych jednostkach: – zbycie aktywów finansowych – dywidendy i udziały w zyskach – spłata udzielonych pożyczek długoterminowych – odsetki – inne wpływy z aktywów finansowych	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy ze sprzedaży długo- i krótkoterminowych aktywów finansowych (udziały i akcje obcych jednostek, papiery wartościowe), – wpływy z tytułu dywidend i udziałów w zyskach, w tym także zaliczki na poczet dywidendy, – otrzymane spłaty pożyczek długoterminowych (udzielonych na okres dłuższy niż rok od dnia ich udzielenia), – wpływy z odsetek od udzielonych pożyczek, lokat pieniężnych zakładanych na okres powyżej 3 miesięcy (poniżej tego okresu są to wpływy z działalności operacyjnej), – inne wpływy dotyczą wpływów niewykazanych powyżej, a dotyczących aktywów finansowych
Inne wpływy inwestycyjne	<ul style="list-style-type: none"> – wpływy dotyczące działalności inwestycyjnej, nieujęte we wcześniejszych pozycjach (np. wpływy z najmu inwestycji w nieruchomości, z przejęcia innej jednostki, zwrot zaliczek na poczet zakupu działalności inwestycyjnej, spłata pożyczki krótkoterminowej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Zamknięcie roku 2012, Rachunkowość*, Warszawa 2013, s. 262–264, Ustawa o rachunkowości..., Krajowy Standard Rachunkowości nr 1.

Informacje podane w tabelach 2 i 3 można by było jeszcze bardziej rozbudowywać, gdyż sporządzanie przepływów uważane jest za trudny obszar sprawozdawczości w związku z problemami z klasyfikacją poszczególnych wpływów i wydatków. Specyficzne zdarzenia bowiem dopuszczają pewne wyjątki od przedstawionych zasad, np. w wydatkach na nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych nie ujmuje się zaliczek udzielonych na poczet zakupu z powyższych tytułów, chyba że kwota zaliczki jest znaczna, a prawdopodobieństwo nabycia duże przy krótkim terminie realizacji. Dalej, podobnie jak w przypadku wpływów z aktywów finansowych w jednostkach powiązanych, jeżeli kwoty są istotne, zaleca się podział wpływów jak w przypadku pozostałych jednostek; w innych wydatkach inwestycyjnych należy ujmować wydatki obciążające jednostkę,

związane ze sprzedażą rzeczowych aktywów trwałych oraz inwestycji w nieruchomości itd. Choć oczywiście kwoty poszczególnych przepływów zależą od specyfiki przedsiębiorstwa, jednak można uogólnić, że w zakresie działalności lokacyjnej najczęściej dochodzi do zakupu i sprzedaży środków trwałych, udzielania pożyczek oraz otrzymywania ich spłat, a także zakupu i sprzedaży udziałów i akcji innych podmiotów gospodarczych.

Tabela 3

Charakterystyka wydatków z działalności inwestycyjnej

Wydatki	Charakterystyka
Nabycie wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych	– wydatki na nabycie składników wartości niematerialnych i prawnych oraz rzeczowych aktywów trwałych, bez podlegającego odliczeniu naliczonego podatku od towarów i usług – wyjątek: nie ujmuje się zaliczek udzielonych na poczet zakupu z powyższych tytułów
Inwestycje w nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne	– wydatki na nabywanie nieruchomości oraz wartości niematerialnych i prawnych zaliczonych do inwestycji, bez podatku od towarów i usług
Na aktywa finansowe w jednostkach powiązanych	– wydatki na zakup aktywów finansowych (patrz niżej) w jednostkach powiązanych – wyjątek: udziały/akcje jednostki dominującej
Na aktywa finansowe w pozostałych jednostkach: – nabycie aktywów finansowych – udzielone pożyczki długoterminowe	– wydatki na nabycie udziałów i akcji innych jednostek, papierów wartościowych, innych aktywów finansowych – udzielenie pożyczek długoterminowych na okres dłuższy niż rok (od dnia ich udzielenia)
Inne wydatki inwestycyjne	– wydatki dot. działalności inwestycyjnej, nieujęte powyżej, np. udzielone pożyczki krótkoterminowe, zaliczki na zakup rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, inwestycji w nieruchomości

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Zamknięcie roku 2012...*, s. 262–264; Ustawa o rachunkowości...; Krajowy Standard Rachunkowości nr 1.

Wpływy i wydatki z działalności inwestycyjnej a weryfikacja poprawności bilansu oraz rachunku zysków i strat

Analizując powiązania między poszczególnymi elementami rachunku przepływów pieniężnych a bilansem oraz rachunkiem przepływów pieniężnych należy pamiętać, że w odróżnieniu od pozostałych części sprawozdania, opiera się na informacjach w ujęciu kasowym. Wykazywane są tam środki pieniężne i ich ekwiwalenty, a nie tak, jak w przypadku zasady memoriałowej – również przychody należne, których jednostka fizycznie nie posiada. W prawidłowej ocenie zmian przydatna jest zatem informacja dodatkowa, gdzie ustawodawca nakazuje „objaśnienie struktury środków pieniężnych przyjętych do rachun-

ku przepływów pieniężnych (...), a w przypadku różnic pomiędzy zmianami stanu niektórych pozycji w bilansie oraz zmianami tych samych pozycji wykazanymi w rachunku przepływów pieniężnych, należy wyjaśnić ich przyczyny”⁹.

W tabeli 4 przedstawiono zmienianą pozycję aktywów wraz z oznaczeniem bilansowym, co jest rozumiane jako zwiększenie lub zmniejszenie wykazywanego w sprawozdaniu składnika majątku w związku z jego sprzedażą lub zakupem. Z kolei kolumna „ujęcie w rachunku zysków i strat” wskazuje zmianę pozycji rachunku spowodowaną sprzedażą lub zakupem składnika majątku. Pominięto rolę wyniku finansowego netto jako weryfikatora poprawności bilansu (kapitał własny), rachunku zysków i strat (ostatnia pozycja wynikowa) i rachunku przepływów pieniężnych (metoda pośrednia, punkt A.II) z uwagi na fakt, że jest on ujmowany w działalności operacyjnej tego sprawozdania.

Tabela 4

Ujęcie wpływów i wydatków z działalności inwestycyjnej w bilansie oraz rachunku zysków i strat

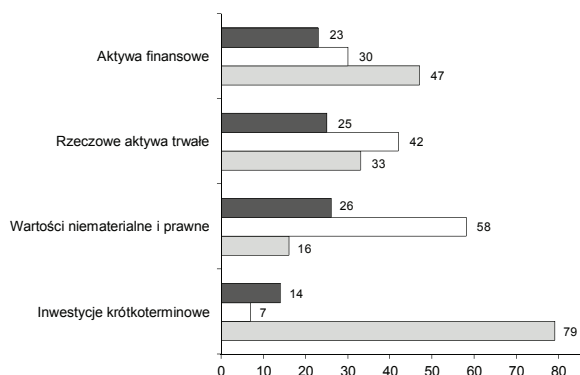
Zmieniana pozycja w aktywach [oznaczenie pozycji]	Tytuł przepływu (+) wpływ, (-) wydatek	Ujęcie w rachunku zysków i strat
Wartości niematerialne i prawne [A.I.]	(+) sprzedaż	Pozostałe przychody operacyjne
	(-) zakup	Pozostałe koszty operacyjne
Rzeczowe aktywa trwałe [A. II]	(+) sprzedaż	Pozostałe przychody operacyjne
	(-) zakup	Pozostałe koszty operacyjne
Inwestycje w nieruchomości [A.IV]	(+) sprzedaż	Pozostałe przychody operacyjne
	(-) zakup	Pozostałe koszty operacyjne
Zbycie inwestycji w wartości niematerialne i prawne [A.IV.2]	(+) sprzedaż	Pozostałe przychody operacyjne
	(-) zakup	Pozostałe koszty operacyjne
Z aktywów finansowych w jednostkach powiązanych [A.IV.3a]	(+) sprzedaż	Przychody finansowe
	(-) zakup	Koszty finansowe
Z aktywów finansowych w pozostałych jednostkach [A.IV.3b]	(+) sprzedaż	Przychody finansowe
	(-) zakup	Koszty finansowe

Źródło: opracowanie własne.

Zmiany związane ze zbyciem/nabyciem środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz inwestycji w nieruchomości i prawa będą miały odzwierciedlenie także w wynikowej pozycji rachunku, tj. zysk/strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych, gdzie podaje się saldo (+/-) powyższych operacji. I znów należy podkreślić rolę informacji dodatkowej, która powinna zawierać wyjaśnienia przyczyn ewentualnych różnic między danymi z bilansu oraz rachunku wyników a przepływami, w tym podawać składniki pozycji złożonych, jeżeli są istotne.

⁹ Ustawa o rachunkowości..., załącznik nr 1, Dodatkowe informacje i objaśnienia, punkt 3.

Podczas przeprowadzonego badania ankietowego zadano wstępne, ogólne pytanie, dotyczące przydatności rachunku przepływów pieniężnych przy weryfikacji sprawozdań finansowych. Badani zdecydowanie uznali, że zarówno w przypadku bilansu (75%), rachunku zysków i strat (68%), jak i zestawienia zmian w kapitale własnym (61%) taka weryfikacja ma miejsce¹⁰. Pytania szczegółowe oparto na zmianach bilansowych z uwagi na fakt, że pozycje bilansowe niemal dosłownie pokrywają się z nazwami przepływów, co powinno ułatwić ankietowanym rozpoznanie powiązań między tymi sprawozdaniami. Wyniki prezentuje rysunek 1.



Rysunek 1. Możliwość weryfikacji poszczególnych pozycji bilansu przez rachunek przepływów pieniężnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Tylko inwestycje krótkoterminowe, zdaniem badanych, mogą zostać jednoznacznie zweryfikowane poprzez badanie przepływów pieniężnych (79%). Związku w tym zakresie nie widziało 7% osób, a pozostali nie udzielili odpowiedzi (oznaczało to także odpowiedź „nie wiem”). Przewaga odpowiedzi pozytywnych nad negatywnymi wystąpiła jeszcze tylko w obszarze aktywów finansowych (47%). W przypadku wartości niematerialnych i prawnych 58% badanych nie widziało możliwości sprawdzenia ich zmian w przepływach środków pieniężnych, przeciwnego zdania było tylko 16% osób. W obszarze rzeczowych aktywów trwałych udział odpowiedzi negatywnych wyniósł 42%, a pozytywnych 33%.

Niedostrzeżenie związków pomiędzy analizowanymi przepływami może wskazywać na niedostateczną wiedzę z zakresu rachunkowości, niewystarczającą znajomość sprawozdawczości finansowej oraz brak doświadczenia w pogłębionej analizie sprawozdań.

¹⁰ Należy podkreślić brak istotnej korelacji pomiędzy doświadczeniem związanym ze sporządzaniem (lub nie) rachunku przepływów pieniężnych a oceną jego przydatności przy weryfikacji poprawności sprawozdania finansowego; patrz szerzej A. Uziębło, referat pt. *Działalność operacyjna w rachunku przepływów pieniężnych a weryfikacja prawidłowości sprawozdania finansowego* wygłoszony na konferencji *Aktywność gospodarcza i finansowa w okresie podwyższonej niepewności* (w druku).

Podsumowanie

Obligatoryjnie rachunek przepływów sporządzają jednostki przeprowadzające zwykle bardzo duże liczby transakcji, jednak korzyści związane z analizą tego sprawozdania są na tyle istotne, że dostrzegają je także ankietowani. Ponad 95% z nich uważa, że rachunek przepływów pieniężnych warto sporządzać¹¹, nawet jeżeli nie jest to nakazane Ustawą o rachunkowości. Niemal 82% twierdzi, że rachunek przepływów pieniężnych utrudnia fałszerstwa sprawozdania finansowego, czyli – weryfikuje poprawność jego sporządzenia. Choć odpowiedzi na pytania o poszczególne pozycje bilansu nie dały jednoznacznie twierdzących odpowiedzi, z analizy powiązań elementów rocznego sprawozdania finansowego wynika, że można weryfikować poprawność wybranych danych wykazywanych w bilansie oraz rachunku zysków i strat. Konieczna do tego jest prawidłowo sporządzona informacja dodatkowa, umożliwiająca pogłębioną analizę prezentowanych wartości.

Literatura

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2011, Część A, SKwP, Warszawa 2011.

Tabela kursów nr 252/A/NBP/2011 z 30 grudnia 2011.

Uchwała nr 5/11 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 10.05.2011 r. w sprawie przyjęcia poprawionego krajowego standardu rachunkowości nr 1 *Rachunek przepływów pieniężnych*, Dz.Urz. MF z 2011 r., nr 6, poz. 26.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009, nr 152, poz. 1223, z późn. zm.

Uziębło A.: *Działalność operacyjna w rachunku przepływów pieniężnych a weryfikacja prawidłowości sprawozdania finansowego*, referat wygłoszony na konferencji *Aktywność gospodarcza i finansowa w okresie podwyższonej niepewności* (w druku 2013).

Zamknięcie roku 2012, Rachunkowość, Warszawa 2013.

dr Aldona Uziębło
Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku
Katedra Finansów Przedsiębiorstw

Streszczenie

Celem referatu było określenie przydatności drugiej części rachunku przepływów pieniężnych (przepływów z działalności inwestycyjnej) przy weryfikacji prawidłowości sporządzonego bilansu oraz rachunku zysków i strat. Po scharakteryzowaniu przykładowych wpływów i wydatków z tego obszaru, określono powiązania między przepływami z działalności operacyjnej a bilansem oraz rachunkiem zysków i strat. Odniesiono się do opinii w tym zakresie wyrażonych przez 43 ankietowa-

¹¹ *Ibidem*.

nych, którzy ukończyli studia podyplomowe o specjalności analityk finansowy i pracowali w działach finansowo-księgowych przedsiębiorstw, banków, ubezpieczycieli.

INCLUDING INVESTMENT ACTIVITIES IN THE CASH FLOW STATEMENT AND VERIFYING FINANCIAL STATEMENT CORRECTNESS

Summary

The purpose of this paper was to determine the usefulness of the second element of the cash flow statement (flows from investment activities) in the process of verifying the correctness of the balance sheet and the profit and loss account. After characterizing the model inflows and outflows in this area of activity, the relationship between cash flows from operating activities and the balance sheet and P&L was determined. Opinions on the subject in question expressed by 43 respondents (who completed post-graduate studies in financial analysis and were employed in finance and accounting departments of banks, insurance companies and other entities) were presented as reference.

